

An Evaluation of Individuals in the Process of Divorce Based on Social Assessment Reports: The Case of Adana Family Court

Sosyal İnceleme Raporları Üzerinden Boşanma Sürecindeki Bireylere İlişkin Bir Değerlendirme: Adana Aile Mahkemesi Örneği

İrem BÜLBÜL ^{(1), (2)}, Serhat KAYGUSUZ ⁽³⁾

Cited/Atf: Bülbül, İ & Kaygusuz, S. (2022). Sosyal İnceleme Raporları Üzerinden Boşanma Sürecindeki Bireylere İlişkin Bir Değerlendirme: Adana Aile Mahkemesi Örneği, *Uluslararası Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 2 (1), 67-83

ABSTRACT

The aim of this research is to evaluate the social assessment reports prepared on the children's custody whose parents are in the divorce process. In the reports, there are professional individual interviews with the parents, who are the parties to the divorce, particular child, family members of the parents, and the professional opinions and evaluations of the justice assistance specialist, who prepares the report. In this research, which was designed with the qualitative research method within the framework of the document analysis model, 89 social assessment reports prepared with individual interviews with 295 people have been reviewed. According to the findings of the study, 76.61% of the children was able to define divorce and 73.39% of them was able to define what custody means in accordance with their age and developmental level. The reason for divorce for 56.74% of the parents is domestic violence. According to the evaluation of the mothers, 71.62% of the fathers inflict violence on the child, while according to the evaluation of the fathers, only 10.45% of the mothers inflict violence on the child. In 67.41% of the reports, custody was given to the mother and 21.35% to the father.

ÖZET

Bu çalışmanın amacı; boşanma sürecinde olan ebeveynlerin çocuklarının velayetine ilişkin hazırlanmış sosyal inceleme raporlarının değerlendirmesini yapmaktır. Raporlarda velayete ilişkin boşanmaya taraf ebeveynler, müşterek çocuklar, taraf ebeveynlerin aileleri ile yapılan mesleki bireysel görüşmeler ve raporu hazırlayan adli destek uzmanının mesleki görüş ve değerlendirmeleri yer almaktadır. Doküman analizi çerçevesinde nitel araştırma yöntemi ile tasarlanan araştırmada 295 kişiyle yapılmış bireysel görüşmeler ile hazırlanmış 89 sosyal inceleme raporu taranmıştır. Çalışmanın bulgularına göre çocukların %76,61'i boşanmayı, %73,39'u velayeti ne anlama geldiğini yaşı ve gelişim seviyesine uygun olarak tanımlayabilmiştir. Ebeveynlerin %40,43'ünün evliliklerinin görücü usulüyle yapmıştır. Ebeveynlerin %56,74 için boşanma nedeni aile içi şiddettir. Annelerin değerlendirmesine göre babaların %71,62'si çocuğa veya çocuklara şiddet uygularken babaların değerlendirmesine göre annelerin sadece %10,45'i çocuğa şiddet uygulamaktadır. Ebeveynlerin %89,36'sı çocuklarının velayetlerini almak istemiştir. Çocukların %24,20'sinin annesinden %77,42'sinin ise babasından şiddet gördüğünü ifade etmiştir. Raporların %67,41'inde velayetin anneye, %21,35'inde babaya verilmesi uygun görülmüştür.

ARTICLE HISTORY

Received :01.03.2022
Accepted :27.03.2022
Published :30.03.2022

KEYWORDS

Divorce, custody, child, social work, social assessment report

MAKALE TARİHİ

Geliş :01.03.2022
Kabul :27.03.2022
Yayımlama :30.03.2022

ANAHTAR KELİMELER

Boşanma, velayet, çocuk, sosyal hizmet, sosyal inceleme raporu

GİRİŐ

Aile, evlilik yolu ile eşlerden oluşan eş sistemi, çocuk ve ebeveynlerden oluşan birlik, kan bağı yoluyla oluşan topluluk veya kan bağı olmamasına rağmen oluşmuş birlik şekilde tanımlanır

¹ Responsible Author/Sorumlu yazar

² Psikolog, Ankara Adliyesi, psyirem@gmail.com, 0000-0003-0438-6003

³ Sosyal Hizmet Uzmanı, Bursa İnegöl Devlet Hastanesi, kaygusuzserhat@outlook.com 0000-0002-9578-8966

(Emery, 2013). Nitekim Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 41. maddesine bakıldığında da ailenin evlilik birliği esasına bağlı eşit haklara sahip eşlerin bir araya gelerek oluşturduğu topluluğa işaret ettiği görülmektedir.

Türk Medeni Kanunu'na (TMK) göre evlilik iki karşıt cinsten insanın hukuken hayat ortaklığı, evlilik birliğidir. Evlilik birliği ile aralarında eş ilişkisi kurulmuş kişiler hukuki anlamda birbirlerine karşı sorumludurlar. Bu noktada eşler aynı zamanda birbirlerine karşı yükümlülük altına girmiş olurlar. Evliliğe ilişkin hak ve yükümlülüklerin eşlerden biri ya da ikisi tarafından aksi davranışların meydana gelmesi halinde TMK yer alan boşanma sebepleri (zina, hayata kast, onur kırıcı davranış, suç işleme, terk, evlilik birliğinin sarsılması vb.) göz önünde bulundurularak eşlerden birinin diğerine veya karşılıklı olarak boşanma davası açabilmektedirler.

TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) evlenme ve boşanma verilerine göre 2017 yılında boşanan çift sayısı 128.411'dir. 2018 yılında 142.448 çift, 2019 yılında ise 156.587 çift boşanmıştır. 2020 yılında ise 136.570 çift boşanırken 2021 yılında 174.085 çift boşanmıştır. Adalet Bakanlığı Adli Sicil Genel Müdürlüğü'nün verilerine göre (2019), 2001 ve 2018 yılı aralığındaki boşanma nedenleri incelendiğinde 2001 yılında 91.994 boşanma gerçekleşirken bu boşanmaların 86.271'si geçimsizlik, 337'si terk, 75'i zina, 31'i akıl hastalığı, 27'si cürüm ve haysiyetsizlik, 17'si cana kast ve pek fena muamele nedeniyle gerçekleşmiştir. 2018 yılında 142.448 boşanmanın 138.481'i geçimsizlik, 161'si terk, 98'i zina, 46'sı cana kast, 45'i cürüm ve haysiyetsizlik, 40'ı can kast ve pek fena muamele nedeniyle gerçekleşmiştir.

Görüldüğü gibi boşanma farklı birçok nedenlere dayanmaktadır. Bu noktada söz konusu nedenlerin her biri boşanmayı deneyimleyen kişilerin boşanma sürecine ilişkin deneyimlerini farklı boyutlarda etkilemektedir. Bu bakımdan boşanma genel olarak aile bireylerinin sosyal, ekonomik, psikolojik vb. boyutlarda değişim yaşadığı, bireylerin sürece uyumunu gerektiren yeni bir süreç olarak tanımlanabilir. Çiftlerin boşanma süreci her bir aile üyesi için değişim ve uyumu beraberinde getirebilmektedir. Aile üyeleri arasında ilişkilerdeki değişim, bireylerin yeni rollerine alışması, aile içindeki var olan rollerini sürdürme, aşırı rol üstlenme ile rol gerilimleri, ekonomik ve sosyal değişim vb. boyutları içerir.

Boşanma, bireyler için beş temel duygusal geçişin süreci ile aşama aşama oluşmaktadır. Boşanmanın duygusal geçiş evreleri; eşi suçlama, kaybın yasını tutma, öfke, bekarlık, yeniden başlamadır. Eşler arasında boşanma süreci başlatan eş, bu psikolojik boşanma döngüsüne dahil olan ilk üyedir. İki eş boşanma sürecinde aynı evrelerde yer almayabilmektedir. İlk evre olan eşi suçlama aşamasında bireyler evlilik ilişkisi içinde geçmişte yaşanan olaylarla yoğun bir zihinsel uğraşa girer, memnuniyetsiz, depresif ruh hali, öfke, çaresizlik, korku içindedir. Yas aşamasında ilişkinin bitişi kabul edilir. Bireyler bu aşamada konsantre olmakta zorlanma, aşırı hassasiyet hisseder. Öfke, boşanma sürecinde hâkim bir duygudur. Üçüncü aşama olan öfke aşamasında haksızlığa uğramışlık, acı çekme duygusu içindedir. Bekarlık aşamasında boşanma kararının kabulü, eşe karşı duygusal mesafenin artışı, güvenin artması, bağımsız yaşamı deneme sürecine girer. Son aşamada ise birey hayatının kontrolünün kendi elinden olduğunu hisseder, uzun vadeli planlar yapmaya başlar (Neumann, 2011; Ubaidi, 2017).

Bohannon (1970), evliliğin sona erme sürecinde bireylerin farklı yoğunluklarla sırasıyla deneyimlediği altı evreden bahseder. İlk aşama, duygusal boşanma aşamasında bireyler eş ilişkisinin bozulduğu, güven seviyesinin azaldığı, eleştirinin ve memnuniyetsizliğin arttığı, evliliğin kurtarılmaya çalışıldığı bunun için genelde aile danışmanına gidilmeye çalışıldığı evredir. Yasal boşanma aşaması, boşanma davasının açılması için resmi süreçlere başvurulduğu evredir. Ekonomik boşanma aşaması eşler mal rejimi, nafaka gibi yasal boşanmanın mali konularına odaklanırlar. Aile boşanması aşamasında ise yasal iş ilişkinin bitmesi, velayetin gündemde olduğu evredir. Ebeveynler çocuğun velayeti için müzakere halindedir. Ebeveyn çocuk dinamikleri yeniden düzenlenir. Topluluk boşanması evresinde eşlerin sosyal ağındaki üyelerin yeniden düzenlenmesi evresidir. Son evre olan psikik boşanma evresinde bireyler boşanmanın en zor evresi ile karşılaşırlar. Bu evrede birey eski

eşin düşüncelerinden, eylemlerinden ayrılma, kendini yeniden tanımlama ve tüm sorumluluğu alma evresidir (Bohannan, 1975; akt. Kaslow, 1980).

Boşanma tüm aile üyelerini kapsayan süreçtir. Aynı zamanda boşanma içinde yer alan velayet süreci yasal yollarla çocuğun ve ebeveynlerin ilişkileri yeniden düzenlenir. Velayetin düzenlenmesi ve değerlendirilmesi TMK, Aile Mahkemeleri Kanunu uyarınca yapılmaktadır. Aile mahkemelerinde velayetin değerlendirilmesi hakim kararı ile adliyede görev yapan sosyal hizmet uzmanları, psikologlar ve pedagoglar tarafından yapılmaktadır. Boşanma sürecinde velayete ilişkin değerlendirmeyi yapan sosyal hizmet uzmanları, psikologlar ve pedagoglar aile üyeleri ile mesleki bireysel görüşmeler yapmaktadırlar. Yapılan mesleki bireysel görüşmeler, dava dosyasının incelenmesi, ev incelemesi vb. kaynaklardan bilgi toplar, çocuğun yüksek yararı doğrultusunda sosyal inceleme raporu ile mesleki görüşünü gerekçeli bir şekilde ortaya koyar.

Sosyal inceleme raporu; kişinin işlevselliğini, psiko-sosyal özelliklerini, sosyal çevre sistemleri olan ilişkilerini, güçlü yönlerini, vb. hakkında bilgi veren mesleki değerlendirmelerin yapıldığı profesyonel bir rapordur (Sheafor ve Horejsi, 2003). Boşanma sürecinde velayete ilişkin hazırlanan sosyal inceleme raporlarında ise çocuğun yüksek yararı ve katılım hakkı doğrultusunda çocuğun velayetinin kimde olacağını mesleki olarak değerlendirildiği raporlardır. Hazırlanan mesleki raporlar velayete ilişkin hakimin vereceği karara yardımcı niteliktedir.

Velayet konusu Türk hukukunda boşanmakta olan taraflar ve çocuk özelinde değerlendirilmektedir. Taraflar yönünden sosyo-ekonomik ve bedensel, zihinsel ve ruhsal sağlık durumları, çocukla ilişkileri, çocuk bakabilme yetenekleri göz önüne alınmaktadır. Çocuk yönünden değerlendirildiğinde çocuğun biyo-psiko-sosyal gelişimi ve yaşam koşullarının iyiliği dikkate alınmaktadır (Akıntürk Ateş, 2013; Polat ve Gündoğan, 2015; Dural vd., 2019).

Türkiye’de 2018 yılında 142.448 boşananların %58.77’si çocuklu ailelerden oluşmaktadır (TÜİK, 2018). 2018 yılında boşanmaları kesinleşmiş çocuklu ailelerde çocukların velayetlerinin %76.80 oranda anneye verilmiştir. 2010-2018 yılı boşanma sonucunda çocukların %74.74’ün velayetlerinin annelerine verildiği saptanmıştır. 2020 yılında 165.937 çocuğun velayetleri boşanma süreci içinde kesinleşmiştir. Çocukların %76,1’in velayeti anneye, %23,9’un velayeti babaya verilmiştir.

Çocukların velayetleri ‘çocuğun yüksek yararı’ ilkesine göre değerlendirilmektedir. Velayeti ilişkin yapılan mesleki değerlendirmeler, velayete ilişkin görüş ve görüşün gerekçelendirilmesi hazırlanan sosyal inceleme raporlarında yer almaktadır. Sosyal inceleme raporları, çocukların velayetinin belirlenmesi için mutlak öneme sahiptir. Bu nedenle bu raporlarda yer alan bireysel görüşmelerin, mesleki değerlendirmelerin, velayete ilişkin görüşlerin içeriğinin ortaya konulması çocukların velayetlerine yönelik uzman görüşünün nasıl oluştuğunun görülmesi açısından önemlidir.

Araştırmanın amacı Adana’da 2017-2019 yılları arasında boşanma aşamasında olan ebeveynlerin çocuklarının velayetleri hakkında hem ebeveynlerle hem de çocuklarla yapılan mesleki bireysel görüşmeleri, sosyal inceleme raporları üzerinden inceleyerek velayete yönelik karar verilirken göz önünde bulundurulacak unsurları ortaya koymaktır.

1. YÖNTEM

1.1 Araştırma Modeli

Bu çalışmada 2017-2019 yılları arasında Adana Adliyesi 8. Aile Mahkemesinde boşanma sürecinde olan ailelere yönelik olarak velayetin değerlendirildiği sosyal inceleme raporlarından elde edilen veriler ile yapılmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemi kapsamında doküman analizi modeli kullanılmıştır. Bu noktada nitel araştırmalar, gözlem yapma, görüşme ve doküman analizi gibi veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, olgu ve olayların kendi doğal ortamlarında gerçeğe uygun olarak bütüncül bir biçimde ele alınıp ortaya konulmasına yönelik bir sürecin izlendiği araştırmalardır (Aydın, 2018). Doküman analizi ise kayıt ve belgelerin

sistemik bir şekilde gözden geçirme, ayrıntılı okuma, yorumlama sürecini içermektedir (Bowen, 2009).

Doküman analizi dört temel aşamada ilerlemektedir. Süreç ilk olarak 'dokümanların bulunması' aşaması ile başlamaktadır. Bu aşamadan sonra dokümanların doğruluğunun anlaşılması için yakından incelemenin yapıldığı 'dokümanların orijinalliklerinin kontrolü' aşamasına geçilir. Son olarak dokümanların incelenmesi için 'sistemik oluşturma' ve 'analiz' süreçleri gerçekleştirilerek analiz süreci tamamlanır (Sak vd., 2021). Bu bağlamda araştırmada sosyal inceleme raporları ebeveynler, çocuklar ve uzmanlar açısından çok boyutlu olarak incelenerek uzman görüşünü destekleyici unsurlar ele alınmış; boşanmaya etki eden faktörlerin neler olduğu, boşanma sürecinin taraflar ve müşterek çocuk tarafından nasıl değerlendirildiği, velayet konusunda raporun hazırlayıcısı uzmanın velayet hususunda karar verirken göz önünde bulundurduğu faktörlerin neler olduğu sorularına yanıt aranmıştır.

1.2. Veri Toplama Süreci

Araştırmaya başlamadan önce araştırmacının yapılabilmesi için Adalet Bakanlığı Adana Adliyesi 8. Aile Mahkemesi Hakimliği'nden gerekli izinler alınmıştır. Araştırmacının amacı doğrultusunda araştırmaya dahil edilmesi için sosyal inceleme raporlarında a) boşanma kapsamında çocuğun velayetine ilişkin meslek elemanının görüşünün alınmış olmasına, b) Adana ilinde yaşayan boşanmak üzere ve müşterek çocuk veya çocukları olan aile üyelerine yönelik sosyal incelemelerin yapılmış olması, c) sosyal inceleme raporlarının 2017 ile 2019 yılları arasında yapılmış olması ölçütleri göz önünde bulundurulmuştur.

2017-2019 yılları arasında araştırma kriterlerine uygun 89 sosyal inceleme raporu araştırmaya dahil edilmiştir. Araştırmacının konusu ile bağlantılı olarak kategoriler geliştirilerek içerik analizi yapılmıştır.

1.3. Veri Toplama Aracı

Araştırma içinde kullanılmış olan sosyal inceleme raporlarının analizinin yapılması için araştırmacılar tarafından araştırmacının kapsamında oluşturulmuş bir soru formu kullanılmıştır. Soru formu oluşturulurken araştırmacılar ilgili alan yazın taraması yapmakla birlikte soru formunun güvenilirliği arttırmak için seçkisiz olarak seçilen sosyal inceleme raporlarından pilot uygulama yapılmıştır. Söz konusu formda görüşme yapılan aile üyeleri, aile üyelerinin sosyo-demografik özellikleri, ebeveynlerin evlilik şekilleri ve boşanmalarının nedenlerini nasıl tanımladıkları, aile içi şiddet döngüsü ve varsa şiddetin türü, boşanma sonrasında müşterek çocuk veya çocukların velayetine ilişkin düşünceleri incelenmiştir. Ayrıca sosyal inceleme raporlarında söz konusu çocuk veya çocukların velayete ilişkin görüşünün alınıp alınmadığı, boşanma ve velayet kavramlarının çocuklar tarafından nasıl anlamlandırıldığı, çocukların ebeveynlerinin boşanma ve kendi velayetlerine ilişkin düşünceleri, aile içi şiddet örüntüsüne ilişkin paylaşımları incelenmiştir.

1.4. Veri Analizi

Bu çalışmada 2017-2019 yılları arasında Adana ilinde Aile Mahkemesi'nde boşanma sürecinde olan ebeveynlerin müşterek çocuk veya çocuklarının velayet durumuna ilişkin hazırlanmış 89 sosyal inceleme raporu analiz edilmiştir. Sosyal inceleme raporlarında anne, baba, müşterek çocuk veya çocuklar, annanne, babaanne, annenin babası ve babanın babası ile toplamda 295 kişiyle yapılmış olan bireysel görüşmeler incelenmiştir.

Veriler SPSS 20.0 kullanılarak kodlanmıştır. Veriler girilirken boşanma dosyasının dosya sayısına ilişkin veri girişi yapılmış daha sonra ise her bir sosyal inceleme raporunda sosyal inceleme yapılmış aile üyelerinin sayısı, sosyo-demografik özellikleri, aile içi şiddet, boşanma nedeni, velayete ilişkin görüşüne yer verilmiştir. SPSS'e kodlanan veriler içerik analiz yöntemlerinden frekans ve yüzde kullanılarak yorumlanmıştır.

2. BULGULAR

2.1. Sosyal İnceleme Raporları ve Bireysel Görüşmeler

Tablo 1. Sosyal İnceleme Raporlarında Bireysel Görüşme Yapılan Kişiler

Bireysel Görüşme Yapılma Durumu		Sıklık	Yüzde (%)
Anne	Görüşme yapılan anne sayısı	74	83,1
	Görüşme yapılmayan anne sayısı	15	16,9
	Toplam	89	100,0
Baba	Görüşme yapılan baba sayısı	67	77,91
	Görüşme yapılmayan baba sayısı	22	22,09
	Toplam	89	100,0
Müşterek Çocuk(lar)	Görüşme yapılan çocuk sayısı	97	78,23
	Görüşme yapılmayan çocuk sayısı	27	21,77
	Toplam	124	100,0
Anneanne	Görüşme yapılan anneanne sayısı	7	7,9
	Görüşme yapılmayan anneanne sayısı	82	92,1
	Toplam	89	100,0
Babaanne	Görüşme yapılan babaanne sayısı	15	16,9
	Görüşme yapılmayan babaanne sayısı	74	83,1
	Toplam	89	100,0
Annenin Babası	Görüşme yapılan annenin babası sayısı	4	4,5
	Görüşme yapılmayan annenin babası sayısı	85	95,5
	Toplam	89	100,0
Babanın Babası	Görüşme yapılan babanın babası sayısı	4	4,5
	Görüşme yapılmayan babanın babası sayısı	85	95,5
	Toplam	89	100,0

Tabloda görüldüğü gibi çocukların alıcı ve ifade edici dilindeki kısıtlılık, dört yaş ve altında olma, yeti yetimi durumunun olması, çocukların görüşme içinde kapalı bir tutum sergilemesi veya ajite olması gibi nedenlerle %78,23'ü ile velayetlerine ilişkin bireysel görüşme yapılırken %21,77 çocuk ile bireysel görüşme yapılamamıştır.

Ebeveynlerin işlerinden izin alamaması, çocuğun velayetini karşı tarafa verme hususunda anlaşmış olmak, kök aile ile birlikte yaşanması bu nedenle çocuk veya çocukların velayetlerinin istenmemesi, şehir dışına taşınmış olmak, talimat dosyası (tek tarafla görüşme dosyası) olması vb. nedenlerle anneler (%16,9) ve babalar (%22,5) ile görüşme yapılamamıştır.

Tablo 1'de yer aldığı gibi anneanne (%7,5), babaanne (%16,9), annenin babası (4,5), babanın babası (%4,5) ile bireysel görüşme sağlanmıştır. Bu kişiler müşterek çocukların bakımlarda yardımcı bakım veren olmaları ve boşanmakta olan ebeveynlere destek olmaları nedeniyle raporlarda yer almıştır.

Anneannelerin çocuk bakımında yardımcı bakım veren olma nedenleri ağırlıklı olarak annelerin boşanma süreciyle birlikte geçimlerini sağlayabilmek için işe başlamaları veya boşanma öncesinde de çalıştıkları için çocuğun bakımında annelerinin yardımını almalarıdır. Babaannelerin çocuk bakımında yardımcı bakım veren olma nedenleri ise babanın çalışması, aile içinde çocuk bakımını bu konuda deneyimli bir kadının yapması gerektiği düşüncesi, babaların çocuk bakımı konusunda kendilerini yetersiz ve babaanneleri çocuk bakımı için destek veya uygun anne modeli olarak görmeleridir.

Anneanne ve babaannelere kıyasla dedelerin çocuk bakımında yardımcı rollerinin daha çok çocuğu parka götürmek, ona oyun ortamı sağlamak, temel ihtiyaçların alınması noktasında destek sağlamaktadırlar.

Boşanma aşamasında olan annelerin 22-53 yaş aralığında; babalar ise 24-56 yaş aralığındadır. Annelerin yaş ortalaması 30,35; babalarınki 38,09'dur. Boşanmakta olan kadınların yaş ortalaması erkeklere göre daha düşüktür. TÜİK' in boylamsal 2019, 2020 ve

2021 istatistiklerine göre de boşanmaların en fazla olduğu yaş aralığı kadınlarda 30-40 yaş aralığı, erkeklerde 35-45 yaş aralığıdır.

Tablo 2. Ebeveynlerin Sağlık, Engel, Sabıka ve İlişki Durumu ile Madde Kullanımına İlişkin Bilgiler

		Evet		Hayır	
		Sıklık	(%)	Sıklık	(%)
Hastalık Durumu	Anne	16	21,62	58	78,38
	Baba	7	10,45	60	89,55
Engel Durumu	Anne	1	1,35	73	98,65
	Baba	1	1,49	66	98,51
Madde Kullanımı	Anne	25	33,78	49	66,22
	Baba	36	53,73	31	46,27
Sabıka Durumu	Anne	2	2,70	72	97,30
	Baba	9	13,43	58	86,57
İlişki Durumu	Anne	3	4,1	71	95,9
	Baba	3	4,48	64	95,52

Hastalık durumu incelendiğinde annelerin %21,62'sinin 'anksiyete bozukluğu, majör depresif bozukluk, panik bozukluk, bel fıtığı, vertigo, diyabet, yüksek tansiyon, varis, migren, böbrek taşı, epilepsi' gibi ruhsal ve fiziksel sağlık problemleri vardır. Bir annenin geçmişte intihar girişiminde bulunduğu bildirilmiştir. Babaların %10,45'inde 'kanser, depresif bozukluk, diyabet, tiroid, yüksek tansiyon' gibi sağlık problemi vardır. Engel durumu bildiren anne %40 ortopedik engelli; baba duyma engellidir.

Madde kullanımı incelendiğinde ebeveynlerin %43,26'sının 'alkol, sigara, alkol ve sigara, esrar' kullanımının olduğu bildirilmiştir. Babaların madde kullanımı (%53,73) annelerin madde kullanımına (%33,78) göre daha fazladır. Hem annelerin (%80) hem babaların (%77,78) sigara kullanımlarının alkol, alkol ve sigara, esrar kullanıma göre daha fazla olduğu görülmüştür. Babaların %5,56'sında esrar kullanımı varken annelerde esrar kullanımı yoktur.

Ebeveynlerin %7,8'nin sabıka kaydı bulunmaktadır. Sabıka türüne göre bakıldığında ise annelerin (%2,70) sigara kaçakçılığı suçundan yargılanmış oldukları; babaların (%13,43) ise 'aile içi şiddet, yaralama, hırsızlık, ölümlü trafik kazasına karışma' suçlarından ceza almış oldukları görülmüştür. Babaların özellikle aile içi şiddet nedeniyle sabıkalı oldukları mevcuttur.

Tablo 2' de görüldüğü gibi annelerin %4,1'inin halihazırda flörtünün ya da nişanlısının olduğu; babaların ise %4,48'inin flörtlerinin olduğu bildirilmiştir.

Tablo 3. Ebeveynlerin Eğitim Düzeyleri

Ebeveyn Eğitim Durumu	Anne		Baba	
	Sıklık	%	Sıklık	%
Okur Yazar Değil	3	4,06	1	1,49
İlkokul Mezun	15	20,27	21	31,34
Ortaokul Mezun	24	32,43	13	19,4
Lise Mezun	16	21,62	15	22,4
Önlisans Mezun	5	6,76	3	4,48
Lisans Mezun	9	12,16	13	19,4
Lisansüstü Mezun	2	2,7	1	1,49
Toplam	74	100	67	100

Ebeveynlerin eğitim düzeylerine bakıldığında annelerin çoğunluğu ortaokul (%32,43) mezunu, babaların çoğunluğu ise ilköğretim mezunudur (%31,34). Annelerin %43,24' ü babaların %47,63' ü Türkiye'de zorunlu eğitim olan lise mezuniyetini tamamlamışlardır. Boşanma oranları eğitim düzeyi yönünden değerlendirildiğinde boşanmakta olan ebeveynlerin eğitim düzeylerine göre dengesiz biçimde dağıldığı görülmektedir. Boşanma oranı okur yazar olmayan ve lisans üstü

eğitime sahip ebeveynler arasında düşükken ilkököl, ortaoköl ve lise gibi ara eğitim düzeylerinde yüksektir.

Tablo 4. Ebeveynlerin Çalışma Durumu ve Gelirine İlişkin Bilgiler

	Anne		Baba	
	Sıklık	%	Sıklık	%
Ev İşçisi	24	32,4	1	1,49
İş Buldukça Çalışıyor	7	9,5	5	7,46
Düzenli Olarak Çalışıyor	39	52,7	56	83,58
İşsiz	4	5,4	2	2,99
Emekli	0	0	3	4,48
Toplam	74	100	67	100

Annelerin %52,7'si düzenli olarak bir işte çalışmaktayken babaların %83,58'i düzenli olarak bir işte çalışmaktadır. Herhangi bir işte çalışmayan annelerin (%47,3) aylık geçimlerini kök ailelerinin maddi desteğiyle (%32,43), mahkeme kararı ile bağlanan geçici nafakayla (%8,11), sosyal ekonomik destek yardım ile (%4,06), yaşadığı mahalle veya arkadaş çevresinden gelen yardımlarla (%1,35), evlilik içerisinde veya önceden çalıştığı işlerde biriktirdiği parayla (%1,35) geçimlerini sağladıkları bildirilmiştir. Babaların %16,42'si kök ailenin sağladığı maddi destek, geçici nafaka ve emekli maaşlarıyla geçimini sağlamaktadır. Annelerin %32,4'ünün ev işçisi olduğu görülürken emekli anne yoktur. Sadece bir baba kendini ev işçisi olarak tanımlarken babaların %4,48'i emeklidir.

Tablo 5. Ebeveynlerin Yaşadıkları Konut Durumuna İlişkin Bilgiler

	Anne		Baba	
	Sıklık	%	Sıklık	%
Ev Sahibi	12	16,22	20	29,85
Kiracı	25	33,78	23	34,33
Kök Ailesinin Evinde İkamet Etmekte	36	48,65	23	34,33
Arkadaşının Evinde İkamet Etmekte	1	1,35	0	0
Çalıştığı İş Yerinde İkamet Etmekte	0	0	1	1,49
Toplam	74	100	67	100

Ebeveynlerin %22,7' si kendilerine ait evde ikamet etmektedir. Annelerin %72,97'si; babaların ise %67,17' si boşanma sürecinde olduğu kişiyle yaşadığı müşterek evden ayrılıp başka bir konut kiralamış veya kök ailesinin yanında yaşamaya başlamıştır. Ebeveynlerin boşanma sürecinde müşterek konuttan ayrılmalarının nedenleri yasal anlamda evin diğer ebeveyne ait olması, boşanma kararı sonrası müşterek konutta çocuk ve çocuğa bakım veren ebeveynin kalmasının kararlaştırılması, müşterek konutun dağılması sebebiyle çocuk bakımı ve maddi destek hususlarında kök ailenin desteğine ihtiyaç duyulması, müşterek evin kira olması ve tek taraflı olarak giderlerinin karşılanamaması vb. şeklindedir.

2.2. Ebeveynlerin Evlilik ve Boşanma Süreçlerine İlişkin Bulgular

Tablo 6. Ebeveynlerin Evlilik Şekli, Akraba Evliliği ve Evliliğe Zorlanma ile İlgili Bilgiler

		Anne		Baba	
		Sıklık	%	Sıklık	%
Evlilik Şekli	Görücü Usulüyle	33	44,60	24	35,82
	Severek	41	55,40	43	64,18
Akraba Evliliği Yapmış Olmak	Evet	9	12,16	9	13,43
	Hayır	65	87,84	58	86,57
Evliliğe Zorlanmış Olmak	Evet	7	9,46	0	0
	Hayır	67	90,54	67	100

Ebeveynlerin %40,43'ünün evliliklerinin görücü usulüyle yapmıştır. Evlilik şeklini görücü usulü olarak belirten annelerin (%44,60) babalardan (%35,82) daha fazla olduğu görülmektedir.

TÜİK Aile Yapısı Araştırması (2017) verilerine göre evliliklerin %59,9'u görücü usulüyle gerçekleşirken %32,7'si kendi kararları ile evlenmektedir. Aynı rapordan hareketle bireylerin %49,8'i eşleriyle aile ve akraba çevresinde tanışmaktadır.

Akraba evliliği yapmış olan ebeveyn sayısı %12,77 olmakla birlikte annelerin %12,16'sı babaların %9,46'sı akraba evliliği yapmıştır. Türkiye'de Aile Yapısı Araştırması 2016 verilerine göre boşanan bireylerin %14'ünün eski eşiyile akraba olduğu ve akraba evliliklerinde boşanmanın daha az olduğu anlaşılmıştır.

Annelerin %9,46'sı evliliğe zorlanmış olmakla birlikte babaların hiçbirinin evliliğe zorlanma öyküsünün olmadığı görülmüştür. TÜİK Aile Yapısı Araştırması (2017) verilerinden hareketle kadınların %14,8'i kendi görüşü sorulmadan aile kararı doğrultusunda evlenirken erkeklerin %9'u kendi görüşü sorulmadan aile kararı ile evlenmiştir.

Tablo 13' te yer almamakla birlikte annelerin %16,22'si on sekiz yaşından önce evlendikleri, on sekiz yaşından önce evlilik yapanların %33,33'ünün ise kaçarak evlenmişlerdir. Babaların hiçbirinin on sekiz yaşından önce evlendirilmemiş olduğu görülmüştür.

TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu'nun 2009 yılındaki raporuna göre Türkiye'de kız çocukları 18 yaş öncesinde yaptırılan evliliklere erkek çocuklarına göre daha çok maruz kalmaktadır. Eski adıyla Aile, Çalışma ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın Türkiye Aile Yapısı Araştırması İleri İstatistik Analizi Araştırmasına (2018) göre 2016 yılı ve öncesindeki kadın-erkeğin 18 yaşından önce evlendirilmesi incelendiğinde kadınların erkeklere oranla daha fazla 18 yaş öncesi evliliğe maruz kalmaktadırlar.

Tablo 7. Ebeveynlerin Aile İçi Şiddet Durumu ile İlgili Bilgiler

Aile İçi Şiddet	Anne		Baba	
	Sıklık	%	Sıklık	%
Evet	72	97,30	51	76,12
Hayır	2	2,70	16	23,88

Ebeveynlerin %87,23'ü şiddete maruz kalmış olmakla birlikte anneler (%97,30) babalara (76,12) göre aile içi şiddete daha fazla maruz kalmışlardır.

Tablo 8. Şiddet Türlerine Göre Aile İçi Şiddet

		Anne		Baba	
		Sıklık	%	Sıklık	%
Ekonomik Şiddet	Evet	7	9,46	4	5,97
	Hayır	67	90,54	63	94,03
Psikolojik Şiddet	Evet	57	77,03	33	49,25
	Hayır	17	22,97	34	50,75
Fiziksel Şiddet	Evet	49	66,21	1	1,49
	Hayır	25	33,79	66	98,51
Cinsel Şiddet	Evet	2	2,70	0	0
	Hayır	72	97,30	67	100

Tabloda da yer aldığı gibi anneler ve babalar evlilik içinde en fazla psikolojik şiddete maruz kalmıştır. Annelerin en fazla maruz kaldığı ikinci şiddet türü ise %66,21 ile fiziksel şiddettir. Ebeveynlerin bildirmiş olduğu aile içi şiddete maruz kalma durumlarının hem annelerde hem de babalarda yüksek olmasına rağmen annelerin hiçbirinin aile içi şiddetten dolayı sabıkasının olmadığı; babaların ise 5,97'sinin aile içi şiddetten dolayı ceza aldığı tespit edilmiştir.

Tabloda yer almamakla birlikte eşler arası şiddetin yanı sıra şiddete maruz kaldığını belirten annelerin %22,97'si, babaların %10,45'i karşı tarafın ailesinden şiddet gördüğünü ifade etmiştir.

Karşı tarafın kök aile üyelerinden şiddet gördüğünü belirten annelerin %58,82'si duygusal şiddet, %23,53'ü fiziksel şiddet, %17,65'i hem fiziksel hem de duygusal şiddete maruz kaldığını

belirtmiştir. Annelere göre 'gelin olarak görülmemeye, istenmemeye, başka bir gelin getirileceği yönünde tehdit edilme vb.' duygusal şiddet; 'tokat, dayak vb.' nedenlerle fiziksel şiddet olarak adlandırılmıştır.

Karşı tarafın kök aile üyeleri tarafından şiddet gördüğünü belirten babaların %57,14'ü duygusal şiddet, %28,57'si fiziksel şiddet, %14,29'u ise hem fiziksel hem de duygusal şiddete maruz kalmıştır. Maruz kaldıkları şiddetin nedeni olarak babalar yetersiz koca veya baba olarak adlandırılma ile duygusal şiddet; aşağılanma, dayak vb. nedenlerden fiziksel şiddet olarak adlandırmışlardır.

Tablo 9. Ebeveynlere Göre Diğer Ebeveynin Çocuğa Uyguladığı Şiddet ile İlgili Bilgiler

Çocuğa Uygulanan Şiddet	Evet		Hayır	
	Sıklık	%	Sıklık	%
Anneye göre babanın çocuğa(lara) uyguladığı şiddet	53	71,62	21	28,38
Babaya göre annenin çocuğa(lara) uyguladığı şiddet	7	10,45	60	89,55

Annelerin değerlendirmesine göre babaların %71,62'si çocuğa veya çocuklara şiddet uygularken babaların değerlendirmesine göre annelerin sadece %10,45'i çocuğa şiddet uygulamaktadır.

Tablo 10. Şiddet Türlerine Göre Çocuğa Yönelik Aile İçi Şiddet

		Anne göre babanın çocuğa(lara) uyguladığı şiddet		Baba göre annenin çocuğa(lara) uyguladığı şiddet	
		Sıklık	%	Sıklık	%
Ekonomik Şiddet	Evet	9	12,16	2	2,99
	Hayır	65	87,84	65	97,01
Psikolojik Şiddet	Evet	35	47,30	27	40,30
	Hayır	39	52,70	40	59,70
Fiziksel Şiddet	Evet	24	32,43	8	11,94
	Hayır	50	67,57	59	88,06
Cinsel Şiddet	Evet	1	1,35	0	0
	Hayır	73	98,65	67	100

Ebeveynin müşterek çocuk veya çocuklara uyguladıkları en yaygın şiddet türü olarak %43,97 ile psikolojik şiddeti öne sürülmüştür. Psikolojik şiddetin ardından uygulandığı düşünülen en yaygın ikinci şiddet türü fiziksel şiddettir. Annelerin %32,43'ü babaların çocuğa veya çocuklara fiziksel şiddet uyguladıklarını belirtirken babaların %11,94'ü annelerin çocuklara fiziksel şiddet uyguladığını öne sürmüştür. Tabloda da görüldüğü üzere bir anne çocuğunun babası tarafından cinsel istismara maruz kaldığını iddia etmekle birlikte babanın ve ailesinin çocuğun cinsel istismarında ağır cezada yargılanmakta olduğu saptanmıştır.

Tablo 11. Ebeveynlerin Boşanma İstekliliği ve Boşanma Nedenleri ile İlgili Bilgiler

Boşanma Nedeni	Anne		Baba	
	Sıklık	%	Sıklık	%
Aile İçi Şiddet	50	67,57	30	44,78
Aldatılma	5	6,76	14	20,9
Ekonomik nedenler	6	8,1	4	5,97
Karşı tarafın ilgisizliği	5	6,76	4	5,97
Kıskançlık	2	2,7	2	2,98
Karşı tarafın boşanmayı istemesi	5	6,76	12	17,91
İftira	1	1,35	0	0
Kök aile kaynaklı sebepler	0	0	1	1,49

Ebeveynlerin %85,82'si boşanmaya isteklidir. Annelerin %89,19'u babaların %82,09'u boşanmayı istemektedir. Aile içi şiddet (%56,74) ebeveynler için boşanma nedeni olarak ilk sırada yer almaktadır. Annelerin boşanma nedenleri 'fiziksel ve sözel şiddet, ekonomik anlamda ev katkısının olmaması, müşterek çocuklar ve kendisinin duygusal, fiziksel ihtiyaçlarının karşılanmaması, kök aileye ve çekirdek aile üyelerine saygısızlık, sevgi bağının kalmaması, kumar, şans oyunları, alkol, sigara vb. alışkanlıklarının olması, ev içi ihtiyaçlar, müşterek çocukların veya kendi ihtiyaçlarını cinsel ilişki sonrası karşılanması, aldatmaya ilişkin itham edilme, vb.'dir. Babaların boşanma nedenleri ise 'aile içinde geçimsizliğin, kavganın, huzursuzluğun artması, karşı tarafın aile üyelerinin evliliğe müdahil olması, ekonomik nedenlerle aralarında soğukluk olması, aile ekonomisini düşünmeden yapılan aşırı harcamalar, karşı tarafın müşterek çocuklara yönelik olumsuz ve ilgisiz hareketleri, aldatılmış olmak, ortak hiçbir şey yapamıyor olmaları' vb.'dir.

Türkiye'de bireylerin boşanma nedenleri incelendiğinde kadınlara göre boşanma nedeni başta 'sorumsuz, ilgisiz davranma, içki kumar, dayak, kötü muamele, aldatma, evin ekonomik olarak geçimini sağlayamama vb.' iken erkekler için ise 'sorumsuzluk, ilgisiz davranma, eşlerin ailelerine karşı saygısız davranması, evin ekonomik olarak geçimini sağlayamama, eşin ailesinin aile içi ilişkilerine karışması vb.'dir (TAYA, 2016). Araştırma kapsamındaki boşanma nedenleri literatürdeki diğer araştırmaların saptadığı boşanma nedenleriyle paralellik göstermektedir. Yıldırım (2004) yıllara göre boşanma istatistiklerini analiz ettiği çalışmada geçimsizlik, ekonomik sorunlar, yoksulluk, işsizlik, alkol kullanımının boşanmaya giden süreçte etken unsurlar olduğunu saptamıştır. Köroğlu (2013) benzer şekilde iletişimsizlik, fiziksel şiddet, alkol, uyuşturucu madde ve kumar bağımlılığı, aldatılma, kıskançlık, kök ailenin evliliğe müdahil olması, isteklerin karşılanmamasının boşanmanın önemli nedenleri arasında olduğunu saptamıştır.

Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü'nün 2018 yılı Türkiye'de açılan boşanma davalarında boşanma nedeni incelendiğinde 'evlilik birliğinin temelinden sarsılması' nedeni ile (çekişmeli) (%51,9), evlilik birliğinin temelinden sarsılması nedeni ile (anlaşmalı) (%46,1), zina nedeniyle (%0,7), terk nedeniyle (%0,3), fiili ayrılık nedenine dayalı (%0,3), hayata kast, pek kötü ve onur kırıcı davranış nedeniyle (%0,3), ortak hayatın yeniden kurulmaması sebebiyle (%0,2), suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürme nedeniyle (%0,1), akıl hastalığı nedeniyle (%0,1) şeklindedir.

Annelerin %94,59'u boşanma aşamasında oldukları eşlerinin iyi bir eş olmadığını, %82,43'ü ise kötü bir baba olduğunu ifade etmiştir. Babaların %89,55'i boşanma aşamasında olan eşlerinin kötü bir eş olduğunu, aynı zamanda %74,63'ü ise kötü bir anne olduğunu ifade etmiştir.

Tablo 12. Ebeveynlerin Boşanma Sonrası Gelecek Planı ve Müşterek Çocukların Velayetlerine İlişkin İfadeleri ile İlgili Bilgiler

Müşterek Çocuğun Velayetini İsteme durumu	Anne		Baba	
	Sıklık	(%)	Sıklık	(%)
Evet	72	97,30	54	80,6
Hayır	2	2,7	13	19,40

Ebeveynlerin %89,36'sı çocuklarının velayetlerini almak istemiştir. Velayeti istemeyen anneler (%2,70) ekonomik yetersizlik, kök ailenin müşterek çocuğu veya çocukları istememesi nedenleriyle velayeti almamıştır. Velayeti isteyen anneler çocuğa en iyi kendisinin bakacağını, çocuğun kendisine ihtiyacının olduğunu, çocuksuz yapamayacağını, çocuğa kendinden başkasının bakım vermesini istememe, sadece kendisinin çocuğun eğitimi ve gelişimi en iyi şekilde sağlayacağını düşünme ve çocukla bir arada yaşamayı istemektedir.

Babaların %19,40'ı velayeti istememiştir. Velayet istemeyen babalar 'annenin çocuğa daha iyi bakım sağlayacağını düşünmesi, yeniden evlenmeyi isteme, çocuğun veya çocukların yaşları sebebiyle annede kalmasının uygun olacağı, yalnız yaşamayı isteme, çocuğun kız olması nedeniyle anneye olması gerektiğini düşünme' vb. nedenlerle çocuğun velayetini almak istememektedir. Velayeti almak isteyen babalar ise anneye göre ekonomik olarak çocuğa daha iyi şartlar sağlayacağını düşünme, annenin evlenmesi halinde çocuğun kız olması nedeniyle üvey baba ile çocuğun bir arada yaşamamasını isteme, çocukla bir arada yaşamayı istemek, çocuğun eğitimini kendisinin daha iyi sağlayacağına inanma, diğer ebeveynin aile ve sosyal çevresini çocuk için uygun bulmamaktadır.

Köroğlu (2013) tarafından evlilik, aile ve boşanmaya ilişkin gerçekleştirilen araştırmada boşanma sonrası çocuğun kiminle yaşayacağına ilişkin katılımcı 366 erkeğin %23'ünün çocukların babasıyla yaşamasının uygun olduğunu düşündüğü; 204 kadının ise %3'ünün bu düşüncede olduğu tespit edilmiştir. Katılımcı erkeklerin %62'sinin, kadınların %84'ünün çocuğun boşanma sonrası anneye yaşamasının uygun olacağını ifade ettiği saptanmıştır.

Velayeti istemeyen annelerin gelecek planlarında bir işe girmek çocuklarıyla birlikte yaşayacakları bir ev kurma planı vardır. Velayeti isteyen ve istemeyen annelerin boşanma sonrasındaki gelecek planları ise 'başka bir eve veya şehre taşınmak, iş bulmak veya hali hazırdaki işine devam etmek, çocuğun elinden gelen en iyi eğitimi almasını sağlamak, evlenmek' vb. gelecek planları vardır. Velayeti almak isteyen ve istemeyen annelerin gelecek planları benzerdir.

Velayeti isteyen babaların gelecek planları ise 'yeni bir işe girmek, başka bir şehre taşınmak, müşterek çocuklarla ortak bir yaşam kurmak, çocukların akademik anlamda iyi bir eğitim almasını sağlamak, çocukların bakımını sağlamak için evlilik yapmak' vb. şeklindedir.

Anneler ve babalar arasında en yaygın olan gelecek planı çocuk eğitimi ve akademik başarısını sağlamak, düzenli para kazanacağı bir işe girmek veya iş değişikliği yapmaktır.

2.3. Velayet Hususu Değerlendirilen Müşterek Çocuklar

Tablo 13. Müşterek Çocukların Sosyo-Demografik Özellikleri: Yaş, Eğitim, Sağlık, Engel Durumu

		Sıklık	%
Müşterek Çocuğun Yaş Aralığı	Okul Öncesi Dönem	17	13,71
	Okul Dönemi	45	36,29
	Ergenlik Dönemi	62	50,0
Müşterek Çocuğun Cinsiyet	Kız	52	41,94
	Erkek	72	58,06
Müşterek Çocuğun Sağlık Durumu	Sağlık Problemi Var	4	3,23
	Sağlık Problemi Yok	120	96,77
Müşterek Çocuğun Engel Durumu	Engeli Var	1	0,81
	Engeli Yok	123	99,19

Raporlarda yer alan 124 çocuktan %78,23 ile bireysel görüşme yapılmıştır. Görüşme yapılan çocukların yarısının ergenlik dönemindeki çocuklardır. Çocukların %91,94'ünün okul öncesi, ilkokul, ortaokul, lise eğitimlerine devam ederken %8,06'sının herhangi bir eğitim almamaktadır. Çocuklardan 3,23'ünün sağlık problemi olmakla birlikte epilepsi, sosyal fobi, depresyon gibi hem ruhsal hem de fiziksel sağlık problemleri bulunmaktadır. Çocuklardan %1,61'inin geçmişte intihar girişiminde bulunmuş oldukları, çocukların intihar girişimlerini 'aile problemleri veya ebeveynleri tarafından sevilmediklerini düşünmeleri' olarak tanımladıkları görülmüştür. Çocuklardan bir tanesi ortopedik engelli ve hafif düzeyde zihinsel yeti yitimidir.

Tablo 14. Müşterek Çocukların Boşanmaya ve Velayet İlişkin Düşünceleri ile İlgili Bilgiler

	Sıklık	%
Tanımlayabilmiştir	95	76,61

Çocuk(ların) Boşanma kavramı Tanımlayabilme Durumu	Tanımlayamamıştır	11	8,87
	Yaşından Dolayı Sorulmamıştır	18	14,52
Çocuk(ların) Velayet kavramı Tanımlayabilme Durumu	Tanımlayabilmiştir	91	73,39
	Tanımlayamamıştır	17	13,71
	Yaşından Dolayı Sorulmamıştır	16	12,90

Tabloda görüldüğü gibi çocukların %76,61'i boşanmayı tanımlayabilmiştir. Çocuklar boşanma kavramını genellikle 'evliliğin bitmesi, anne ve babanın ayrılması nedeniyle farklı evlerde yaşamaması, anlaşamayınca mahkemeye gitme, anlaşmazlık sonucu eşlerin ayrılması, artık bir arada yaşamama, iki insanın ayrılması vb.' şeklinde tanımlamışlardır. Bazı çocukların boşanma tanımları ise 'birinin çekip gitmesi, yalan söylemesi diğerinin ise doğru söyleyip çocuklara bakması, annenin ev işini yapmaması kardeşin ve babanın ev işlerini yapması sonucu boşanması' şeklindedir.

Koçak vb. (2019) Ebeveynleri boşanma sürecinde oluşan çocuklar boşanmayı 'anne ve babanın ayrılmış olması, tekrar yüz yüze gelmemesi, birisinden uzak kalma' vb. biçimde tanımladıklarını tespit etmiştir.

Çocukların %73,39'u velayeti tanımlayabilmiştir. Velayet kavramını tanımlarken 'anne baba ayrılınca birinin evinde yaşamak, anne ya da babada yaşamak, boşanma sonrası çocuğun sorumluluğunun anne veya babaya verilmesi, çocuk kimi isterse ona verilmesi, sürekli birinde yaşamak bazen diğerinde' vb. şekilde tanımlamışlardır.

Çocuklar söz konusu boşanma kavramını annelerinden babalarından, ebeveynleri boşanmış olan arkadaşlarından veya internetten öğrendiklerini söylemişlerdir. Çocukların bu kavramları ne zaman öğrendiği sorulduğunda özellikle okul çağı ve okul öncesi dönemi çocuklarının ebeveynleri boşanma kararı aldıklarını açıklaması ile veya adliyeye gelmeden önce ebeveynlerinden öğrenmişlerdir.

Aral ve Sağlam'ın (2012) boşanma aşamasında olan ailelerin çocuklarıyla yaptıkları çalışmada çocukların genelde ebeveynlerinin boşanma durumunu annelerinden öğrenmekte olduğu saptanmıştır. Aydın ve Baran (2012) ise boşanmanın açıklanma biçimi önemli olduğu bilinmesine karşın boşanmanın öğrenildiği kaynağın boşanma süreciyle uyum ve ilişkisinde anlamlı bir farklılığı neden olmadığı saptanmıştır.

Tablo 15. Müşterek Çocukların Yaşamakta Olduğu Kişi ile İlgili Bilgiler

Müşterek Çocuğun Yaşadığı Kişi	Sıklık	%
Anne	82	66,13
Baba	32	25,81
Hem Anne Hem Baba	9	7,26
Babaanne	1	0,80

Müşterek çocukların büyük bir çoğunluğunun başta anneleri olmak üzere ebeveynleriyle ikamet etmektedirler. Boşanma aşamasında olan ebeveynlerin %7,26'sı hali hazırda aynı evin içinde müşterek çocuklarla bir arada yaşamaktadırlar. Söz konusu bu ebeveynler boşanma sürecinde ortak konutu terk eden kişi olmamak, ortak konut üzerinde hak iddia ettiği için konuttan ayrılmamak vb. nedenlerle hala aynı evde yaşamayı sürdüren ebeveynlerdir.

Tablo 16. Müşterek Çocukların Bakımını Sağlayan Kişi ile İlgili Bilgiler

Müşterek Çocuğun Bakımını Sağlayan Kişiler	Sıklık	%
Anne	90	72,58

Baba	21	16,94
Babaanne	13	10,48

Müşterek çocukların %72,58'inin bakımları anneleri tarafından sağlanırken %16,94'ünün bakımları babaları tarafından sağlanmaktadır. Çocukların %10,48'inin bakımları babaanneleri tarafından sağlanmakla birlikte bu çocukların büyük bir kısmının babaları ile yaşamakta olduğu görülmüştür. Koçak vd. (2019) ebeveynlerin boşanma sürecinde olup babasıyla yaşayan çocukların bakımlarının babaanneleri tarafından karşılandığını tespit etmiştir

Tablo 17. Müşterek Çocukların Birlikte Yaşamak İsteddiği Ebeveyn

Müşterek Çocuğun Ebeveyn Tercihi	Sıklık	%
Anne	79	63,71
Baba	28	22,58
Hem Anne Hem Baba	8	6,45
Yaşından Dolayı Sorulmamıştır	9	7,26

Müşterek çocuklar %63,71'i annesinde, %22,58'i babasında ve %6,45'i her iki ebeveyniyle de bir arada yaşamak istemiştir.

Anneleri ile yaşamak isteyen çocuklar, anne tarafından her ihtiyacını karşılanması, annesine güvenmesi, bakımının anne tarafından sağlanması, baba şiddetine uğradığı fakat anneye birlikte kaldığında şiddete uğramayacağı, babanın ilgisiz olması, anneye yaşarsa daha iyi koşullara sahip olacağını, anne tarafından sevildiğini hissettiği, vb.' nedenlerle annelerinde yaşamak istemektedirler.

Babasıyla bir arada yaşamak isteyen çocuklar ise 'annenin ilgisiz olması, bakımının baba tarafından sağlanacağına inanması, babanın yanında daha rahat ve mutlu hissetmesi, anne baskısı, babada kalırsa maddi olarak daha rahat olacağı, babanın her şeyle ilgilenmesi, babaya güvenmesi, babayı sevdiği ve sevildiğini hissetmesi' nedeniyle babada yaşamak istemektedir.

Boşanmayı kabullenmeme, diğer ebeveyni terk etmek istememe, ebeveynler arası seçim yapmak istememe, ebeveynleri üzme istememek, mevcut aile düzenini devam ettirme isteği çocukların her iki ebeveyni seçme nedenleridir.

Bu noktada görüldüğü gibi boşanma ve velayet sürecinin çocuklar üzerinde tercih yapma, sevmeme ve sevilme ihtiyacı, ebeveyni terk etme düşüncesi gibi yoğun ruhsal sorunlar ortaya çıkarmaktadır. Çocuklar boşanma ve velayet konularında birden çok unsuru bir arada düşünmekte ve birlikte yaşamak istediği ebeveyni belirlemekte; bu yönde seçim yapmak zorunda kalmaktadır. Velayet hakkında karar verme süreci çocuklar için zorlayıcı olduğu söylenebilir. Nitekim literatür göz önüne alındığında boşanma sürecini deneyimlemiş çocukların, deneyimlememiş çocuklara göre daha fazla ruhsal ve davranışsal sorun yaşadığı görülmektedir. Belirsizliğe düşme, güvensizlik, endişe, (Öngider, 2013), düşük akademik başarı, yalnızlık, depresyon, (Aral & Gürsoy, 2000), gerileme suçluluk, korku, öfke, üzüntü, barışma isteği (Türkarlan, 2007) çocukların bu süreçte karşı karşıya kaldıkları sorunlardır.

Çocukların %7,26'sı ile hangi ebeveyniyle birlikte yaşayacağına karar verecek kronolojik yaşta olmadığı için görüşme yapılmamıştır.

Tablo 18. Müşterek Çocukların Aile İçi Şiddet Bildirme Durumu ile İlgili Bilgiler

Çocuğa Yönelik Şiddet	Evet	Hayır	Yaşından Dolayı Bilgi Elde Edilememiştir
------------------------------	-------------	--------------	---

	Sıklık	%	Sıklık	%	Sıklık	%
Annenin Çocuğa Yönelik Şiddeti	30	24,2	84	67,74	10	8,06
Babanın Çocuğa Yönelik Şiddeti	96	77,42	18	14,52	10	8,06

Çocuklarla yapılan bireysel görüşme incelendiğinde çocukların %24,20'sinin annesinden %77,42'sinin ise babasından şiddet gördüğünü ifade etmiştir.

Tablo 19. Müşterek Çocukların Maruz Kaldığı Aile İçi Şiddet Türleri

	Anneden Görülen Şiddet Türleri		Babadan Görülen Şiddet Türleri	
	Sıklık	%	Sıklık	%
Ekonomik Şiddet	-	-	12	12,5
Fiziksel Şiddet	12	40,00	33	34,38
Psikolojik Şiddet	18	60,00	50	52,08
Cinsel Şiddet	-	-	1	1,04

Çocuklara uygulanan en yaygın şiddet türü psikolojik şiddettir. Bir çocuk cinsel istismara uğradığını ifade etmiştir. Söz konusu çocuğun babasının söz konusu cinsel istismara bağlı ağır ceza mahkemesinde yargıldığı saptanmıştır.

Tablo 20. Sosyal İnceleme Raporlarında Müşterek Çocukların Velayetine İlişkin Uzman Görüşü

Müşterek Çocukların Velayetine İlişkin Uzman Görüşü	Sıklık	%
Anne	60	67,41
Baba	19	21,35
Velayete İlişkin Kanaat Belirtilmemiş	8	8,99
Müşterek Çocuklardan Birinin Anneye Birinin Babaya	2	2,25

İncelenen 89 sosyal inceleme raporunun %67,41'inde velayet anneye, %21,35'inde babaya verilmiştir. Velayete ilişkin görüş bildirilirken çocuğun katılım hakkı göz önünde bulundurulmakla birlikte çocuğun yaşı, ebeveynlerin yaşam koşulları ve sosyo-ekonomik durumları, çocuğa yönelik olası ihmal ve istismar riski, ebeveynin psiko-sosyal, ruhsal ve fiziksel sağlığına ilişkin özellikleri, çocuk ile ebeveyn arasında ilişki ve iletişim, ebeveynliğin velayete ilişkin yükümlülüklerini yerine getirebilme kabiliyeti, çocuğa yönelik geçmişteki ve şimdiki davranışlar ebeveynin velayete ilişkin istekliliği vb. unsurların göz önünde bulundurulması unsurlardır.

Raporların %8,99'unda anne veya babanın çeşitli nedenlerle görüşmeye katılmaması nedeniyle velayete ilişkin değerlendirme yapılamamıştır. Tek bir ebeveyn ile yapılan görüşmelerde ise ebeveynin velayet yükümlülüklerini yerine getirebilme yeteneği değerlendirilmiş velayete ilişkin mesleki görüş beyan edilmemiştir.

Raporların %2,25'inde birden çok çocuk bulunması, ebeveynlere yönelik değerlendirme ve çocuğun yüksek yararı dikkate alınarak bazı çocukların velayeti anneye ve diğerlerinin velayeti babaya verilmiştir.

TÜİK'in 2020 verilerine göre gerçekleşen 135.022 boşanma davasında 124.742 çocuk hakkında velayete kararı verilmiştir. Bu çocukların velayetlerinin %75,8'i anneye, %24,2'si babaya verilmiştir. Bu nokta velayet dağılımı konusunda araştırma sonuçlarıyla paralellik göstermesi açısından önem taşımaktadır (TÜİK, 2021). Araştırma kapsamında incelenen

raporların %67,41'inde çocukların velayetlerinin anneye verilmesine, %21,35'inde babaya verilmesine yönelik uzman görüşü bildirilmiştir. Mahkeme kararları ve uzman görüşlerinde velayet babalara göre daha çok annelere verilmiştir. Boşanma ve velayeti konu alan diğer çalışmalarda da velayet ağırlıklı olarak annelere verildiği görülmektedir (Kaba ve Öztürk, 2018; Karadağ ve Özdemir, 2021).

3. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Boşanma sürecini deneyimleyen 295 ebeveyn, çocuk ve yakınlarıyla gerçekleştirilen 89 sosyal inceleme raporunun incelendiği bu çalışmada, boşanma sürecinin birçok farklı unsurla bağlantılı olduğu, ebeveynlerin, çocukların boşanmayı kendilerine özgü biçimde deneyimledikleri görülmüştür. Araştırmada ebeveynler evlilik ve boşanma sürecinde önemli ölçüde hem boşandıkları eşlerinden hem de eşin ailesinden şiddet, negatif davranışlara maruz kaldıklarını ifade etmiştir. Bu noktada ekonomik, psikolojik, fiziksel ve cinsel şiddet ebeveynler tarafından bildirilen şiddet türleridir. Söz konusu şiddet türleri arasında psikolojik şiddet anne ve babalar arasında en yüksek oranda maruz kalındığı ifade edilen şiddet türü olarak ortaya çıkmaktadır.

Şiddet davranışları çocuklar açısından değerlendirildiğinde ise çocukların anne ve babalarından şiddet gördüklerini ifade etmişlerdir. Babasından şiddet gördüğünü ifade eden çocukların oranının annesinden şiddet gördüğünü ifade eden çocuklara göre oldukça yüksek olduğu görülmüştür. Bu noktada çocukların çoğunluğunun annede (%63,71) kalmayı tercih etmekle birlikte bir kısmının babasıyla (%22,58'i) kalmak istediği; daha küçük bir kısmının ise her iki ebeveynle kalmak %6,45'i istediği görülmüştür.

Araştırmada velayetleri hakkında görüşü alınan çocukların velayeti; ebeveynler arası tercih yapma, sevme ve sevilme ihtiyacı, ebeveyni terk etme şeklinde anlamlandırdıkları anlaşılmıştır. Çocuklar yaşamak istediği ebeveyni belirlerken ebeveynin yanında güven ve mutlu hissedip hissetmeme, şiddete uğrayıp uğramama, ebeveyn tarafından ihtiyacının karşılanıp karşılanmaması, ebeveynin ekonomik koşulları ve sağlayabilecekleri imkanlar, kardeşiyle bir arada olma isteği, ebeveyni yalnız bırakmama vb. unsurları düşünmektedirler. Bu bakımdan velayet hakkında karar verme süreci çocuklar için zorlayıcıdır. Araştırmaya paralel bir biçimde literatürde de boşanma ve velayet sürecinde çocukların belirsizliğe düşme, güvensizlik, endişe (Öngider, 2013); düşük akademik başarı, yalnızlık, depresyon (Aral ve Gürsoy, 2000); gerileme suçluluk, korku, öfke, üzüntü, barışma isteği (Türkarlan, 2007) gibi sorunlarla karşı karşıya kaldıkları görülmektedir.

İncelenen sosyal inceleme raporlarında raporu hazırlayan uzmanların velayet konusunda karar verirken aile içi şiddet öyküsü, çocuğun psiko-sosyal gelişim düzeyi ve durumu, tarafların çocuğun gereksinimlerini karşılayabilme ve ebeveynlik motivasyonları, çocuğun kalmak istediği ebeveyne yönelik kararı hangi unsurlara göre verdiği gibi konuları göz önünde bulundurdıkları görülmektedir. Nitekim araştırma kapsamında incelenen raporlarda çocukların kararları ve uzmanın velayete ilişkin görüşünün paralellik gösterdiği görülmüştür.

Velayetin belirlenmesi için yapılan görüşmelerde çocukların velayetleri ile ilgili görüşlerinin alınması, velayetin ne olduğunun çocuğa yaşa ve gelişim seviyesine göre anlatılması, hangi ebeveynle bir arada yaşamak istediğini belirlemesini sağlayan etkenlerin neler olduğunun anlaşılması gerekmektedir. Anneler boşanma sonrasında maddi olarak yaşadıkları zorluk sebebiyle çocukların bakımı için gerekli ekonomik gelirin olmaması ve kök ailenin yanına dönmeleri ile kök ailenin çocuğu istememesi sebebiyle çocuğun velayetinin babaya verilmesini talep etmektedirler. Söz konusu durumdaki annelere yönelik olarak boşanma süreci ile birlikte sosyal hizmet müdahalesi yapılması gerekmektedir.

Toplumsal cinsiyet rolleri çocuk bakımı için belirleyici bir unsurdur. Çalışma hayatında aktif bir şekilde yer alma veya ev işçisi olma durumu fark etmeksizin anneler çocuklarının bakımında doğrudan yer almaktadır. Babalar ise çocuk bakımında genelde kök ailesinin desteğini almaktadırlar. Babaların kök aile içinde çocuk bakımı konusunda destek aldığı kişiler ise

genelde babaannedir. Ebeveynler kız çocuklarının velayetini değerlendirirken anne ile aynı cinsiyette olduğu için kız çocuğunun anne yanında olması gerektiğini düşünmektedir. Erkek çocuklarının velayetinin ebeveynler tarafından değerlendirirken çocuğun üstünde otorite kurabilecek ve çocuğu denetleyecek kişi olarak babanın olması gerektiği düşünülmektedir.

Ebeveynler velayete ilişkin değerlendirme yaparken diğer ebeveynin neler yapamadığına odaklı bir şekilde değerlendirme yapmaktadır. Bu nedenle görüşme içerisinde ebeveynlerin velayeti aldığı anda neler yapabilecekleri üstünde durulmaları velayet değerlendirmesi için önemlidir.

4. ARAŞTIRMAYA İLİŞKİN ETİK BİLGİLER

Bu araştırma, doküman analizi tekniği kullanılarak yapılmıştır. Yapılan bu çalışma insan ve/veya hayvanı kapsamına alan herhangi bir deneysel vb. saha çalışması içermemesi nedeniyle etik kurul iznine ihtiyaç duyulmamıştır. Çalışma kapsamında kullanılan verileri tedarik edildiği Adana Adliyesi'nden alınan 25/04/2019 tarih 2019/375 sayılı yazı ile gerekli yasal izin alınmıştır.

5. ARAŞTIRMACILARIN KATKI ORANI

Yazarların çalışmadaki katkı oranları eşittir.

6. ÇATIŞMA BEYANI

Çalışma kapsamında herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKLAR

- Akıntürk, T., ve Ateş, D. (2013). *Türk Medeni Hukuku*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Aral, N., ve Gürsoy, F. (2000). Boşanmış ve Boşanmamış Ebeveynlerin Çocuklarının Depresyon Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 12(1), 18-28.
- Aral, N., Sağlam, M. (2012). Ebeveynleri Boşanma Sürecinde Olan Çocuklar ile Ebeveynleri ile Birlikte Yaşayan Çocukların Duygularının Cinsiyete Göre İncelenmesi. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 1(2), 71-88. 25.08.2020, ResearchGate.
- Aydın, N. (2018). Nitel Araştırma Yöntemleri: Etnoloji. *Uluslararası Beşeri ve Sosyal Bilimler İnceleme Dergisi*, 2(2), 60-71.
- Aydın, O., ve Baran, G. (2012). Ebeveynleri boşanma sürecinde olan 9-12 yaş grubundaki çocukların boşanmaya uyum düzeylerinin incelenmesi. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 1(1), 35-52.
- Bowen, G. (2009). Documanet Analysis as a Qualitative Research Method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27-40.
- Dural, M., Ögüz, T., ve Gümüş, M. A. (2019). *Türk Özel Hukuku Cilt III: Aile Hukuku*. İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Emery, R. (2013). *Evlilik, Boşanma ve Çocukların Uyumunu*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür
- Kaba, G. K., ve Öztürk, E. (2018). Karara Bağlanan Boşanma Davalarının Retrospektif İncelenmesi: Gaziosmanpaşa Örneği. *Türkiye Klinikleri*, 15(2), 52-60.
- Karadağ, F., ve Özdemir, D. F. (2021). Çekişmeli boşanma/velayet sürecinde aile mahkemelerinden üniversite hastanesine gönderilen olguların değerlendirilmesi. *Klinik Psikiyatri*, (24), 99-108.
- Karasar, N. (1984). *Bilimsel Araştırma Yöntemi* (2. Baskı). Ankara: Hacettepe Taş Kitapçılık.
- Kaslow, F. W. (1980). Stages of Divorce: A Psychological Perspective. *Villanova Law Review*, 4(25), 718-751.
- Koroğlu, T. (2013). *Üniversite gençliğinin evlilik, aile ve boşanma konusundaki düşünce ve görüşleri üzerine sosyolojik bir araştırma: Karabük Üniversitesi örneği*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Karabük Üniversitesi, Karabük.

- Öngider, N. (2013). Boşanmanın Çocuk Üzerindeki Etkiler. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 5(2), 140-161.
- Polat, O., ve Güldoğan, E. (2015). Uzman Görüşünün Boşanma Davalarında Velayetin Saptanmasındaki Önemi. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 28(118), 243-254.
- Sak, R., Sak, İ.T. Ş., Şendil, Ç. Ö., Nas, E. (2021). Bir Araştırma Yöntemi Olarak Doküman Analizi. *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi*. 4(1). 227-250.
- TBMM (2009). *Erken Yaşta Evlilikler Hakkında İnceleme Yapılmasına Dair Rapor*.
- T.C. Adalet Bakanlığı Adli Sicil İstatistik Genel Müdürlüğü. (2019). *Adli İstatistik 2018. T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü*. Türkiye Aile Yapısı İleri İstatistik Analizi, 2018. (1. Baskı). Ankara: TDV Yayın Matbaacılık.
- T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü. (2014). *Türkiye Aile Yapısı Araştırması Tespitler Öneriler*. (1. Baskı). Ankara: Çizge Tanıtım ve Kırtasiye.
- Türk İstatistik Kurumu. (2021). *Evlenme ve Boşanma İstatistikleri, 2020*. 01.01.2022 tarihinde Türkiye İstatistik Kurumu: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Evlenme-ve-Bosanma-Istatistikleri-2020-37211> adresinden alındı
- Türk İstatistik Kurumu. (2017). *Aile Yapısı Araştırması 2016*. 23.08.2020 tarihinde Türkiye İstatistik Kurumu: [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Aile201624646#:~:text=Aile%20yap%C4%B1s%C4%B1%20ara%C5%9Fta%C4%B1rmas%C4%B1%2C%202016%20sonu%C3%A7lar%C4%B1na%20g%C3%B6re%3B%2015%20ve%20%C3%BCzeri%20ya%C5%9Fta,ile%20arkada%C5%9F%20\(okul%20ve%20i%C5%9F](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Aile201624646#:~:text=Aile%20yap%C4%B1s%C4%B1%20ara%C5%9Fta%C4%B1rmas%C4%B1%2C%202016%20sonu%C3%A7lar%C4%B1na%20g%C3%B6re%3B%2015%20ve%20%C3%BCzeri%20ya%C5%9Fta,ile%20arkada%C5%9F%20(okul%20ve%20i%C5%9F) adresinden alınmıştır.
- Türkarıslan, N. (2007). Boşlanmanın Çocuklar Üzerine Olumsuz Etkileri ve Bunlarla Başetme Yolları. *Aile ve Toplum*, 3(11), 99-108.
- Ubaidi, B. (2017). The Psychological and Emotional Stages of Divorce. *Journal of Family Medicine and Disease Prevention*, 3(3), 1-4.
- Yıldırım, N. (2004). Türkiye'de Boşanma ve Sebepleri . *Bilig*, (28), 59-81.